

TARIMDA KADIN EMEĞİNE KISA BİR BAKIŞ

Dr. Nilay ETİLER
MSG Yayın Kurulu Üyesi

Çalışma yaşamında kadınların erkeklere göre her anlamda daha olumsuz koşullara sahip olduğu, daha düşük ücretlerle, güvenceden yoksun bir şekilde çalıştıkları bilinmektedir. Kadınlar var oldukları işlerde alt kademelerde çalışmaktadırlar ve yönetici olma olasılıkları düşüktür. Eşit işe eşit ücret alamazlar, her işte çalışamazlar. Bunun ötesinde kadının çalışma yaşamında olmasına 'izin veren' kocası "kendisi çalışmak istedi, ev işi, çocuk deyip yoruldum diye hiç şikayet etmesin, isterse işten ayrılabilir" diyerek kendini demokrat eş olarak sunabilmektedir.

Tarım sektörü özelinde baktığımızda ise Türkiye'de kırsal bölgede yaşayan nüfusun sosyolojik özellikleri de işin içine katılmaktadır. Kırsal bölgedeki kadınlara miras yoluyla kalan topraklar ne yazık ki onları mülk sahibi yapmamaktadır. Kırsal bölgedeki kadınlar kendilerine miras kalan toprakları ya kardeşlerine satar ya da bu topraklar kocası tarafından kısa sürede satılır ve mülksüzlük baki kalır (1).

Tarım sektörünün özelliklerinden biri; çalışma yaşamında varolan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bütün alt başlıklarının burada dramatik bir şekilde karşımıza çıkmasıdır. Diğer bir deyişle kadın emeğinin içinde bulunduğu sömürünün boyutu tarım sektöründe daha da derinleşmektedir. Bu durumun nedenlerinden biri, şüphesiz ki ataerkil düzenin tarım toplumunda geleneklerle de yoğunlaşarak daha ağır bir tablo ile karşımıza çıkmasıdır. Diğer yandan yaşanan dönüşümlerle

giderek topraksızlaşan köylülerin işçileşmesi sürecinde kadın emek gücü, esnek enformel üretim sürecinde daha ucuza istihdam edilebilir olma özelliği ile tarımda da sermayenin hizmetindedir (2). Kısaca ataerkil kapitalist üretim içinde yeniden üretilen ve beslenen ilişkiler ağı, tarım sektöründe de kendini göstermektedir (3).

Kadınların çalışma yaşamındaki bulunuşunun sorunlarından başlayarak, yapılan işlerin/ mesleklerin dağılımı, iş karşısındaki statüleri, ücretler, çalışma biçimleri gibi pek çok nokta bizi bu konuda toplumsal cinsiyet analizi yapmaya itmektedir. Aşağıda, resmi istatistiklere kısa bir bakışla tarım sektöründe kadınların durumu beş başlık altında sunulmuştur.

I

Tarım sektörü kadınların en yoğun olduğu sektördür. 2010 yılı istatistiklerine göre tarımda 2.9 milyon erkek, 2.7 milyon ise kadın çalışmaktadır (4). Tarımın Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü'nün politikalarına uyumlu olarak düzenlenmesiyle Türkiye'de tarımda çalışan nüfus yıllar içinde azalmaktadır. Türkiye'de tarımda istihdam azalırken kadınlar açısından tarım dışı istihdamda artış bu azalışı telafi edecek boyutta olmamıştır, ortaya çıkan işgücü fazlası emilememiştir (5). Diğer bir deyişle tarımda çalışan nüfusun azalması Tablo-1'de de görüldüğü gibi kadınların 1990'de %34,1 olan işgücüne katılım oranının 2010'a gelindiğinde %27,6'ya gerilemesiyle sonuçlanmıştır.

Tablo-1: Türkiye’de tüm sektörler ve tarım sektöründe yıllara ve cinsiyete göre istihdam verileri (TÜİK, 2010)

		Toplam çalışan (bin kişi)	İşgücüne katılım oranı (%)	Tarım çalışanı (bin kişi)	Tarımda çalışan (%)
1990	Erkek	12.901	79,7	4.372	33,9
	Kadın	5.637	34,1	4.319	76,6
2000	Erkek	15.780	73,7	4.261	27,0
	Kadın	5.801	26,6	3.508	60,5
2010	Erkek	16.170	70,8	2.959	18,3
	Kadın	6.425	27,6	2.724	42,4

II

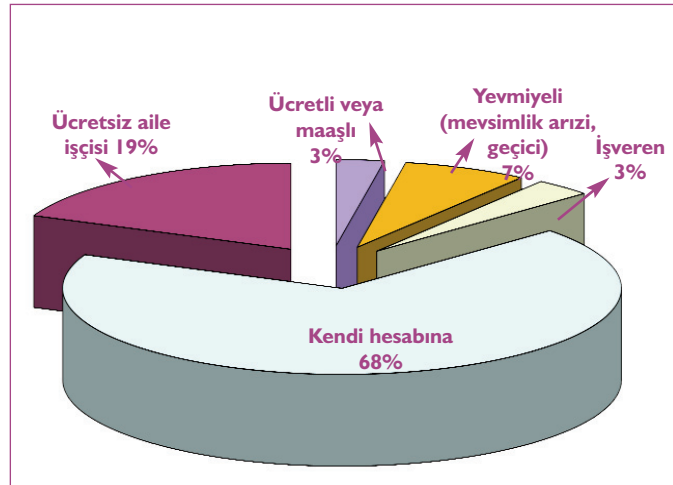
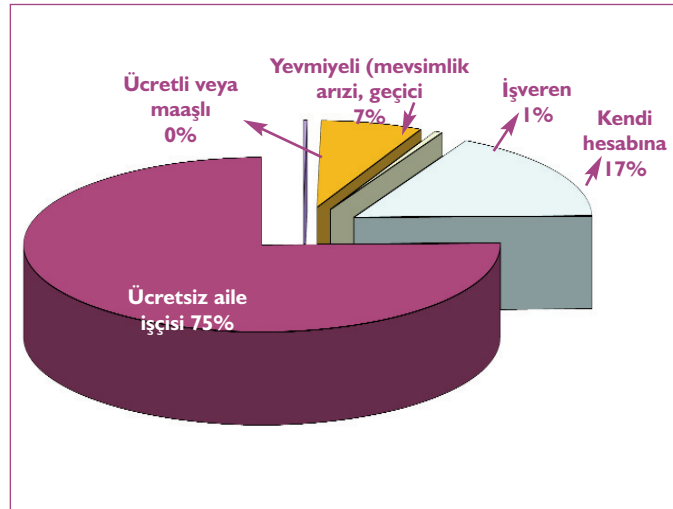
Tarım sektöründe kadın emeğini değerlendirirken tarımsal üretim anlamında kadınların yaptıkları işlerin, ev işinin bir devamı olarak tanımlanabileceğini dolayısıyla istatistiklerde “eksik bildirim” olabileceğini de göz önünde bulundurmak gerekir (6).

Nitekim “tarım, avcılık, ormancılık, balıkçılık” faaliyet grubunda çalışan kadınların “hanehalkı ve ev bakımı” için harcadıkları zaman günlük yaklaşık 5 saattir (nitelikli tarım vb çalışanlarında 5 sa. 1 dk; diğer tarım vb.de 4 sa. 53 dk) (7). Bu süre ev dışı çalışması olmayan kadınların ev ve bakım işine harcadıkları zamana (5 sa. 43 dk) yakındır. Oysa bu süre ulaştırma, haberleşme sektöründe çalışan kadınlar için 2 sa. 19 dk., imalat sektöründe çalışan kadınlar için 3 sa. 5 dk. ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan kadınlar için 3 sa. 36 dk.dır. (Tablo-2). Bu durumda bir olasılık, kadın tarım işçilerinin “bakım ve ev işleri” için dışarıdan ücretli ya da ücretsiz yardım almadıkları, dolayısıyla hem evdeki bu işleri yapıp hem de çalıştıklarıdır. Diğer bir olasılık ise, tarımsal üretim anlamındaki işleri ev işlerinin devamı olarak algılama sonucu bu şekilde beyan etmeleridir.

Tablo-2: Çeşitli faaliyet alanında çalışan kadın ve erkeklerin “bakım ve ev işleri” için harcadıkları zaman (saat: dakika)

	Erkek	Kadın
Çalışmayan	1:12	5:43
Tarım, avcılık, ormancılık, balıkçılık	0:51	4:53
Nitelikli tarım, avcılık, ormancılık, balıkçılık	0:51	5:01
Nitelik gerektirmeyen işler	0:43	3:36
İmalat	0:39	3:05
Ulaştırma, haberleşme vb.	0:47	2:19

Sonuçta her iki durumda da tarım sektöründe kadınların hem erkeklerle göre hem de diğer sektörlerdeki kadınlara göre daha uzun süre çalışma saatlerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Şekil: Tarım sektöründeki kadın ve erkeklerin istihdam durumları

III

Çalışma yaşamının genelinde kadın ve erkek arasındaki işbölümü tarımda da varlığını sürdürmektedir. Tarımsal üretimde erkekler makine kullanımının olduğu işlerde uzmanlaşırken kadınlar emek yoğun tohumlama, yabancı ot ayıklama, çapalama ve hasat gibi işleri üstlenmektedir. Dolayısıyla kadınlar özellikle işlerin arttığı dönemlerde erkeklerden daha uzun ve daha ağır koşullarda çalışmaktadırlar(5). Üstelik kadınlar, tarım sektöründe en çok “ücretsiz aile işçisi” biçiminde çalışmaktadır. TÜİK’in 2008 yılı verilerine göre erkeklerin çoğu (%68) kendi hesabına çalışan iken kadınların %75’i ücretsiz aile işçisidir.

IV

Tarım sektörü kayıt dışı çalışmanın yaygın olduğu sektörlerin başında gelmektedir. Ancak

Tablo-3: Türkiye’de sektörlere göre sosyal sigortaya kayıt olmadan çalışanların oranı (%), 2010

	Tarım	Sanayi	Hizmet	Toplam
Erkek	75,7	30,7	27,3	37,2
Kadın	96,1	42,2	26,4	58,5

kadınların erkeklere göre kayıtdışılık oranı 1.3 kat daha fazladır. Tablo-3’te görüldüğu gibi erkeklerde %75,7 olan kayıtdışılık kadınlarda %96,1’ya çıkmaktadır.

V

Kadın ve erkeklerin ücret eşiitsizliğine tarım sektörü özelinde baktığımızda 2010 yılında sürekli tarım işçilerinde erkekler için 905,90 TL olan aylık ücretin kadınlar için 731,53 TL olduğu diğer bir deyişle erkeklerin aylık ücretlerinin kadınlardan %23 daha fazla olduğu görülmektedir (8). Mevsimlik işçilerde ise ücret eşiitsizliği %39’a çıkmaktadır, günlük yevmiye erkekler için 34,58 TL, kadınlar için 24,75 TL.dir.

Bu ücret eşiitsizliğininin açıklanmasın tarım sektöründeki cinsiyetçi işbölümünün etkisi olduğu, dolayısıyla yapılan işlerin farklı olmasından dolayı ücretlerin de farklılaştığı aklı gelen açıklamalardan biridir. Ancak yine TÜİK’in rakamları bu olasılığı geri plana iterek aynı işi yapan kadın ve erkeklerin eşiit ücreti almadıklarını göstermektedir. Tablo-4’te tarımsal işletmelerde yapılan çeşitli etkinlikler için kadınlar ve erkekler için ödenen ortalama ücretler verilmiştir. Bu

Tablo-4: Hanehalkı tarım işletmelerinde 2010 yılında en fazla mevsimlik tarım işçisi çalıştırılan faaliyetler ve seçilmiş ürünlere göre ödenen ortalama günlük ücretler (TL.)

	Çapalama faaliyeti (meyve dip çapası ve meyve arası çapalama dahil) ortalama günlük ücreti (TL) Hasat (biçme - ürün toplama - söküm) faaliyeti ortalama günlük ücreti (TL.)					
	Kadın	Erkek	Fark (%)*	Kadın	Erkek	Fark (%)*
Arpa	-	-	-	34,72	47,81	27,4
şeker pancarı	23,78	25,12	5,3	23,96	33,18	27,8
Pamuk (kütü)	22,48	24,11	6,8	28,27	29,32	3,6
Ayçiçeği	24,61	26,47	7,0	29,45	35,58	17,2
Karpuz	24,78	24,04	-3,1	21,92	32,5	32,6
Domates	24,34	25,47	4,4	24,1	25,92	7,0
Fındık	32,81	36,27	9,5	26,84	27,27	1,6
Kiraz	-	47,95	-	27,66	35,6	22,3
Üzüm	27,1	36,76	26,3	26,6	31,45	15,4
Zeytin	24,65	33,98	27,5	21,81	29,29	25,5

* Kadınlarn yevmiyesinin erkeklere göre % kaç daha az olduğudur. Fark yüzdesi yazar tarafından hesaplanmıştır.

tabloda açıkça görüldüğü gibi aynı işi yapan kadınlar erkeklere göre daha düşük bir yevmiye ile çalışmaktadır. Bu fark özellikle hasat etkinliklerinde daha fazla gözlenmekte olup üçte bir oranına kadar ücret farklılığı oluşmaktadır.

Tarımsal üretimde tarih boyunca şekillenen cinsiyetçi işbölümü sonucunda, günümüzde kadınlar en kolay tarım sektöründe istihdam edilebilmektedir. Bununla ilgili olarak tarım, Türkiye’de kadın çalışan oranı olan sektördür. Bu sektörde çalışanlarda sigortasız çalışma hem erkekler hem de kadınlar arasında yaygın olmasına karşın kadınların neredeyse tamamı sigorta kapsamı dışındadır.

iğler yandan tarım sektörü, kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları dezavantajları en belirgin olarak gözler önüne seren bir özelliğe sahiptir. Yukarıdaki veriler bunun en güçlü kanıtlarıdır. Mevsimsel olarak değişim gösteren çalışma düzenlerinin yanı sıra bakım ve ev ile ilgili işlerini sürdüren kadınların oldukça uzun saatler çalıştıkları görülmektedir. Diğer bir deyişle, tarım sektöründe çalışan kadınlar ev işleri ve bakım konusundaki ‘görevleri’ne devam ederek tükenmektedirler.

Tarımsal üretimde kadınlara ‘düşen’ işler, daha çok emek-yoğun işler olmasına karşın, kadınların

emeği daha değersizdir. Kadınların çoğu ücretsiz aile işçisidir, ücretli çalışan kadınlar ise eşit işe eşit ücret alamazlar.

Son yıllarda tarım sektörünün küresel kapitalizmin hizmetine girmesi, küçük üreticileri ortadan kaldırarak tarımda kendi hesabına çalışan milyonlarca kişiyi “ücretli emek” haline getirmiştir. Değişen bu koşullar altında -tıpkı diğer sektörlerde olduğu gibi- kadın emeği, erkeklere göre daha fazla sömürüye açıktır.

Kaynaklar

1. Kalkıner N., Tarımda kadın ve göç: Toplumsal mı? Ekonomik mi? Toplum ve Hekim. 2010;25(4):265-75.
2. Yaman Öztürk, M. ve, Dedeoğlu S. Kapitalizm ve ataerki ilişkisi çerçevesinde kadın emeği. İçinde: Kapitalizm, ataerkillik ve kadın emeği: Türkiye örneği. SAV Yayınları. 2010.
3. Ansal H. Kapitalist Üretimde Cinsiyetçilik. 11. Tez, 1989;9: 8-22
4. TÜİK, 2010. Dinamik Sorgulama Sonuçları.
5. Toksöz G (2007) Türkiye’de Kadın İstihdamının Durumu. ILO Ankara. S: 3.
6. FAO. 2011. The State of Food and Agriculture: Women in Agriculture. FAO, United Nations. Rome.
7. TÜİK (2008) Zaman Kullanımı İstatistikleri 2006. http://www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=138
8. TÜİK Haber Bülteni “Tarımsal İşletmelerde Ücret Yapısı 2010” Sayı: 91, 04 Mayıs 2011.●

Erişim adresi: [http:// www.hatay.gov.tr](http://www.hatay.gov.tr)